DEN ÆLDSTE

DANMARKSKRØNIKE

(ROSKILDEKRØNIKEN)

OVERSAT

AF

JØRGEN OLRIK

UDGIVET AF

SELSKABET FOR HISTORISKE KILDESKRIFTERS OVERSÆTTELSE

MED UNDERSTØTTELSE AF

MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS KARL SCHØNBERG

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1898

Den lille krønike, som her er oversat, er det ældste forsøg på at skrive en sammenhængende fremstilling af Danmarks historie, fra kristendommens indførelse til forfatterens egen samtid.

Krøniken må uden tvivl være forfattet af en dansk mand, der som klerk var knyttet til bispestolen og domkapitlet i Roskilde; dette sidste ses tydelig af den store rolle, som Roskildebispen og Roskildekirken spiller i fremstillingen. — Affattelsestiden falder i den første del af Erik Lams regering: Olaf, Harald Kesjes søn, som blev fældet 1143, omtáles nemlig i krøniken som endnu levende, og før dette år må denne altså være skreven. Krøniken stanser meget brat; det sidste, som den beretter, er striden mellem Rike og Eskil om ærkebispedømmet i Lund, deres påfølgende udsoning, og Rikes indsættelse til bisp i Roskilde, hvilke begivenheder fandt sted 1137—38[1]. Kort derefter må krøniken være affattet eller i al fald afsluttet (altså c. 1140).

Til krøniken er senere føjet en ganske kort fortsættelse (som går til Valdemar Sejrs tid); denne består dog væsentlig i sætninger, der er optagne ordret af andre kilder, nemlig: a) en ganske kortfattet krønike om Danmarks konger, skrevet på Valdemarernes tid, måske under Valdemar I[2]; b) de læse-

[1]) Derimod omtales ikke bisp Rikes fald for den nævnte Olafs hånd, der fandt sted nogle år senere (årstallet er ikke sikkert; måske 1142).

[2]) Denne lille krønike er trykt i Scriptores rerum Danicarum I, s. 15—18, hvor dog en noget senere kongerække er indflettet i den, og s. 66—68 efter et andet håndskrift. I sin oprindelige

stykker om Knud hertugs skrinlæggelse, der affattedes (c. 1170) for at tjene til grundlag for messeordningen ved Knudsfesterne[1]. — Denne fortsættelse må være forfattet på Valdemar Sejrs tid, og er ingen pålidelig kilde; de få selvstændige efterretninger, den har, er delvis urigtige.

Krøniken selv frembyder i mange måder en betydelig interesse. Allerede som det første mere sammenhængende forsøg på at skrive Danmarks historie fortjener den vor opmærksomhed. Forsøget er naturligvis i mange måder ikke faldet heldig ud. Således har forfatteren for den ældre tids vedkommende kun en meget sparsom og usikker dansk tradition at bygge på, og den første halvdél af hans skrift består derfor mest af uddrag (délvis ordrette) af den bremiske historieskriver Adam, som 1072 og følgende år forfattede »de hamburgske ærkebispers historie«, i hvilket skrift også findes mange oplysninger om Nordens forhold. Vor krønikes uddrag af Adam er dog ingenlunde altid nøjagtige; stundom omdannes Adams efterretninger vilkårligt[2].

Allerede i denne første del af krøniken findes, som nævnt, adskillige spredte efterretninger, som må skyldes dansk overlevering, og fra Sven Estridsøns tid bygger den udelukkende på hjemlig tradition; den til selve Roskildekirken knyttede overlevering spiller naturligvis en fremtrædende rolle. — Alt eftersom forfatteren kommer nærmere til sin egen samtid, bliver hans fremstilling livligere og fyldigere; ejendommelig er hans livfulde, hyppig meget lidenskabelige

form findes den måske næppe noget af stederne. Den består mest af uddrag af Adam af Bremen, men har nogle selvstændige efterretninger om de senere konger, som vistnok må stamme fra 12. årh.s anden halvdel.

[1]) At vor krønikes fortsættelse har brugt Knud hertugs levned som kilde (og ikke omvendt), kan, som prof. Steenstrup har gjort opmærksom på (Historisk Tidsskrift 6 række IV, s. 681), sés deraf, at de talrige bogstavrim, der udmærker visse sætninger i fortsættelsen frem for den egentlige krønike, just er en ejendommelighed ved Knuds levned.

[2]) Nogle enkelte efterretninger synes at måtte stamme fra engelske kilder, men vistnok kun ad indirecte vej.

bedømmelse og værdsættelse af personer og tildragelser, medens fremstillingen af selve begivenhederne for det meste er kortfattet og ofte ufuldstændig.

Denne krønikens karaktér hænger sammen med, at dens forfatter er en udpræget partimand, opfyldt af borgerkrigenes partilidenskaber, og dømmende alt og alle fra sit partistandpunkt, som hans præstelige stilling træder hélt i baggrunden for. Forfatterens politiske opfattelse er lige den modsatte af den, som gik sejrrig ud af borgerkrigene, og som vi i det hele finder udtrykt hos historieskriverne fra Valdemarernes tid, Sven Aggesøn og Sakse; hans standpunkt er »på Nils', Magnus' og det ældre kirkelige partis side; han ønsker et mindre udpræget kongedømme med afhængige bisper, men mægtige høvdinger og en uafhængig almue.«[1] Hans egentlige helt er Magnus Nilssøn; derimod har han ikke ord stærke nok til at fordømme Erik Emune, og også hans meninger om de tidligere konger er ganske modsatte af den senere opfattelses: han dadler Erik Egode, er velvillig stemt mod Olaf Hunger, stiller sig køligt til Knud den hellige, men lovpriser Harald Hén.

I det hele må forfatteren vel nok siges at være en redelig og forholdsvis sandhedskærlig mand; han søger således ikke at forsvære Magnus' mord på Knud hertug, og om Knud selv har han kun ros at fremføre; men ikke sjælden er han naturligvis forblindet af partilidenskaben, og hans fremstilling har et vist præg af bitterhed i sindet, idet han, den konservative mand, fuldstændig misbilliger de nye retninger i tiden. Imidlertid har hans krønike selvfølgelig stor betydning som samtidig kilde for Nils' og Erik Emunes regering, og dens værdi for os forøges just ved, at den er så at sige det eneste mindesmærke, som det parti, der lå under i borgerkrigene, har efterladt os.

---

[1]) A. D. Jørgensen, Bidrag til Nordens historie s. 208.

Hvad vor krønikes senere skæbne angår, så har den for det første været kendt og benyttet af den ukendte forfatter til en lille, særlig i Roskildeegnen stedfæstet sagnkrønike, som nu er indflettet i Lundeårbøgerne; ti denne omtaler kong Snjo i ordret samme vendinger som vor krønike Erik Emune. — Desuden må sikkert bægge historieskriverne fra Valdemarernes tid: Sven Aggesøn og Sakse, have kendt vor krønike, uden dog at have benyttet den synderligt; dens tendens lå jo dem bægge fjernt. At de har kendt den, kan vistnok sluttes af de udtryk, som de bruger ved fremstillingen af Knud den helliges historie, og som synes at indeholde en polemik mod vor krønikes opfattelse af Knuds personlighed. Sven Aggesøn siger nemlig, at Knuds martyrium »ikke, som nogle tror, skyldtes hans store hårdhed og grumhed, eller et utåleligt åg, som han, den grumme, pålagde folket.«[1] På samme måde fordømmer Sakse Knuds avindsmænd, »der vel indrømmede hans hellighed, men dog påstod, at denne mindre skyldtes hans fortjænester i livet end hans anger i dødsstunden.«[2] — Det forholder sig virkelig så, at de få ord, vor krønike har om Knud den hellige, giver omtrent den mening, som Sakse og Sven Aggesøn så strengt fordømmer. — At Sakse har kendt vor krønike, kan for øvrigt også ses af enkelte andre efterretninger, f. ex. af hans fortælling om bisp Sven Nordmand i Roskilde[3], ligesom beretningen om Poppos jernbyrd i hovedtrækkene er ganske éns hos Sakse og i vor krønike. Men videre meget kan Sakse, som sagt, ikke have benyttet den, og på mange punkter fjerner han sig bevidst fra den.

Krøniken blev først udgiven i Westphalens Monumenta inedita rerum Germanicarum, præcipue Cimbricarum et Megapolensium I (1739). Denne udgave bygger på et håndskrift, som fandtes i Københavns universitetsbibliotek, dog kun på tredje hånd. Efter dette håndskrift har nemlig den yngre Stephanius o. 1640 udskrevet krøniken i sine samlinger, der

¹) Scriptores rerum Danicarum I, s. 57.
²) Saxo ed. Müller p. 593.
³) Saxo ed. Müller p. 598.

nu gemmes på universitetsbiblioteket i Upsala[1]; en afskrift efter ham er det, som Westphalen har ladet trykke, og denne afskrift findes endnu i Hamburg[2]. Selve håndskriftet er derimod gået til grunde ved universitetsbibliotekets brand 1728; dog kan man oplyse om det, at det havde signaturen E 39 og indeholdt forskellige historiske stykker, deriblandt den såkaldte yngre Næstvedårbog og en årbog, der slutter med året 1412; og dette håndskrift, som Stephanius kalder »ældgammelt«, kan da tidligst have stammet fra det 15. århundrede[3].

Senere udgav Langebek vor krønike i Scriptores rerum Danicarum I, s. 373—87, efter en af kanniken Peder Olufsøn i 16. årh. tagen afskrift af et andet håndskrift; den står i hans samlinger, som endnu gemmes på universitetsbiblioteket. — Krøniken findes endelig også i det håndskrift fra 13. årh., som for c. 40 år siden blev fundet i baron Karl v. Richthofens bibliotek i Leszczyn (Øvre-Schlesien), og som indeholder den førnævnte korte levnedsbeskrivelse af Knud hertug (se H. Olrik, Danske helgeners levned s. 115); varianter (dog ikke af stor betydning) fra dette håndskrift er trykte i G. Waitz's indledning til hans udgave af den nævnte levnedsbeskrivelse (Göttingen 1858) s. 6. — Uddrag af krøniken er tillige trykte i Monumenta Germaniæ historica, Scriptores XXIX, s. 21—26.

For nærværende oversættelse er Langebeks udgave lagt til grund, dog med nedenstående rettelser, af hvilke flere

---

[1]) Krønikens overskrift lyder her: »Incerti auctoris chronologia ex eodem antiquissimo MS. codice bibliothecæ Hafniensis ab A. C. 826 ad 1157.« Forud går i Stephanius' samlinger: »Anonymi chronologia ab anno Christi 821 ad 1300 ex antiquissimo codice in membrana MS. regiæ bibliothecæ Hafniensis, signato E. 39.«

[2]) Varianter efter denne afskriftsamling er meddelte i Archiv für Staats- und Kirchengeschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein II, s. 194.

[3]) Om håndskriftet sml. B. Smith, Om Kbhvns. Universitetsbibliothek før 1728, s. 149, jfr. sammes Tillæg og Rettelser (fra 1890). — Meddelelser om disse afskrifters indbyrdes forhold skyldes professor Kr. Erslev.

skyldes professor Gertz; de fleste er tagne fra de nævnte varianter, medens et par er optagne efter Adam af Bremen.

Endnu skal kun bemærkes, at de partier af krøniken, der nøje bygger på Adam af Bremen og delvis er ordrette udtog af hans text, er trykte med mindre typer end det øvrige; det samme gælder om de sætninger i krønikens fortsættelse, som ordret er optagne fra Knuds levned eller den nævnte lille krønike.

Textrettelser.

(De følgende tal betegner sidetallene i Script. rer. Danic. I.)

S. 374,	linje	13 f. o.	sentencia, læs licentia.
—,	—	16 f. n.	Francorum, læs Anglorum.
—,	—	4 f. n.	permotus, læs promotus.
S. 375,	—	3 f. o.	Læs: Aquisgrani palatium stabulum.
—,	—	12 f. o.	revocaret, læs renovaret.
—,	—	18 f. o.	patre, læs patria.
—,	—	20 f. o.	quo, læs quando.
—,	—	7 f. n.	Læs: a sacro fonte levaverit.
S. 376,	—	9 f. n.	Læs: qvi ex concubina erat genitus.
S. 378,	—	2 f. o.	ultro, læs ultimo.
—,	—	4 f. o.	Efter prævenit tilføjes: licet satis regno et nomine digni fuerant.
—,	—	6 f. o.	Læs: qui non sola virtute corporis debellaret potentes, sed animi virtute, nullique parcens iratus!
—,	—	12 f. o.	Læs: decus cleri et salus populi.
S. 379,	—	4 f. n.	MCIV, læs MCIII.
—,	—	3 f. n.	Ciprum, læs Kyprum.
S. 380,	—	1 f. o.	et populi, slettes.
—,	—	9 f. o.	crudelis, læs eruditus.
—,	—	11 f. o.	Læs: ex illo malo liberavit.
—,	—	14 f. o.	intulit, læs contulit.
S. 381,	—	2 f. o.	Læs: ibique per partem populi . . .
—,	—	5 f. o.	XV, læs XII.
—,	—	11 f. n.	et ore, slettes.
S. 382,	—	4 f. o.	sapiens, læs: impaciens.
—,	—	8 f. n.	celebratur, læs celebrabatur.
S. 383,	—	6 f. n.	Junii, læs Julii.
S. 385,	—	8 f. n.	habentibus, læs: aventibus.

I det år efter Herrens byrd 826 blev Harald Danekonge døbt ved Mainz af ærkebisp Otgar[1], og løftet op af vandet af kejser Ludvig[2], i sin kongetids 6te år. Med ham blev også hans broder Erik[3] samt kongens hustru og en stor mængde Danske oplyste[4] og knyttede til den kristne tro.

Da de nu atter skulde hjem til deres land, og man havde ondt ved at finde nogen lærd mand[5], som vilde følge med dem, så kom den hellige Ansgar og tilbød sig frivillig tillige med sin ven Autbert. Disse 2 opholdt sig så i 4 år[6] hos kongen, og omvendte mange til troen. Senere vendte Ansgar tilbage og blev ærkebisp i Hamburg: han drog nu rundt, snart blandt Danerne, snart blandt folkene hinsides Elben[7], og vandt en utallig mængde af bægge folk for troen. Da så den bremiske ærkebisp Ljudrik døde[8], gav kejser Ludvig[9] (søn af Ludvig og broder til Lothar og Karl) det bremiske ærkebispedømme til Ansgar. Ved denne kongelige gave glædedes den Guds bekender såre og drog derefter til Danmark. Her gjorde han

---

1) Den noget tvivlsomme efterretning, at Otgar døbte Harald, findes ikke hos Adam af Bremen.

2) Ludvig den fromme 814—40. Dåben skete ved neddykning, og den, som stod fadder, hjalp den døbte op af vandet.

3) Rettere Rørik. Efterretningen er ikke rigtig; Rørik døbtes først c. 860.

4) Hermed menes: døbte. Jfr. Hbr. 6,4.

5) Hermed menes: præst.

6) Ifølge »Ansgars levned« og Adam af Bremen var det kun 2 år.

7) Med dette udtryk (som tankeløst er optaget fra Adam) menes folkene i Holsten: Holster, Stormarer, Ditmarsker.

8) 845 el. 846. Bremen var et bispedømme (ikke ærkestift), som blev forenet med ærkesædet i Hamburg efter denne bys ødelæggelse.

9) Ludvig den tyske 840—876.

Danekongen, den før nævnte Erik, kong Haralds broder[1], tillige med hans folk til ivrige kristne; efter Haralds død var denne nemlig kommen på thronen. Erik byggede først en kirke i Slesvig og gav tillige enhver i sit rige, der vilde det, lov til at antage kristendommen.

Imidlertid hærgede Nordmændene[2] i Frankrig og gjorde tog op ad floderne Loire, Seine og Rhinen. Greben af rædsel for dem overlod Frankrigs konge Karl dem det land til bebyggelse, som de endnu ejer[3]. Dernæst angreb de Danmark og dræbte kong Erik[4]. Efter hans død blev Erik Barn sat på thronen. Med hensyn til denne Erik barn er det såre tvivlsomt, om han var en søn af den førnævnte Erik eller ikke. Forbitret på de kristne lod han snart præsterne bortjage og kirkerne lukke. Uforfærdet drog dog den hellige Ansgar til ham, og forvandlede den grumme hersker fra en vild løve til det blideste lam, så at Erik både selv antog kristendommen og ved en kundgørelse befalede alle sine mænd at blive kristne[5]. Nu blev præsterne kaldte tilbage, kirker opførte og istandsatte[6]. Desuden blev der bygget en kirke i Ribe, den næste i rækken efter Slesvigs.

På den tid samlede Lodbrogs søn, kong Ivar, som siges at have manglet knokler[7], og hvis brødre Ingvar,

---

[1]) Erik eller rettere Hårek er ikke den samme som den førnævnte broder til kong Harald (Rørik); han tilhørte en anden kongeæt. Efterretningen om Håreks omvendelse findes hos Adam af Bremen, men er ikke rigtig. Dog tillod Hårek Ansgar at opføre en kirke i Slesvig, og stillede sig venlig til kristendommen (se det følgende!).

[2]) Hermed menes: krigere fra Norden (Normanner).

[3]) Normandiet, som Karl den enfoldige 911 overlod til Normannerhøvdingen Rollo.

[4]) Hårek faldt 854 i kamp mod andre kongsæmner, altså mere end 50 år før Normandiets erobring.

[5]) Hele denne fremstilling, som er tagen fra Adam, er overdreven. Heller ikke den yngre Hårek har ligefrem antaget kristendommen; men lige så lidt har han forfulgt de kristne blodigt.

[6]) Denne sætning er temmelig uheldig. Den eneste ny kirke, som byggedes, var den i Ribe (se den følgende sætning!).

[7]) Forfatteren har åbenbart kendt en dansk tradition om Ivar Benløs. Overhovedet bygger han her på hjemlig overlevering.

Ubbe, Bjørn og Ulf stod i spidsen for Nordens folk[1], de grummeste af Nordmændene[2] om sig og kaldte også Danernes konger til hjælp for at ødelægge Anglernes land. Jeg siger: konger, fordi der den gang var mange konger i Danmark; efter sigende var der nemlig i gamle dage 2 i Jylland, en 3dje på Fyn, en 4de på Sælland, og en 5te i Skåne; men stundom var der 2 over hele Danmark, stundom også 1 over hele Danmark, og stundom 1 over hele England og Danmark tilsammen, som vi senere skal berette[3].

Ivar sejlede altså med en flåde til England og holdt et blodigt slag med Anglernes konger, i hvilket Nordhumbrernes konger Ella og Osbert faldt, medens Denunolf og Berunolf flygtede fra slaget[4]. Øst-Saksernes hellige konge Edmund, som tidligere ofte havde sejret, blev her overvunden, fangen i slaget og bagbunden pisket for Kristi bekendelses skyld, dernæst skudt med pile, og endelig halshugget; derved nåede han martyriets ærefulde krone[5]. Således gik det til med dette Nordhumbrernes første nederlag i England.

Efter at være dragen videre herfra, delte kong Ingvar sin flåde med 9 konger fra Norden, og lod nogle konger drage mod Frankrig, andre mod Tyskland[6]. En del af disse sejlede op ad Elben, gjorde indfald i Saksen,

---

[1]) Af disse 4 nævnes kun Ingvar (der forøvrigt er = Ivar) af Adam af Bremen; engelske kilder kender tillige Ubbe.

[2]) Se note 2, side 10.

[3]) Disse betragtninger om småkonger i Danmark er næppe ganske rigtige. Selv om der i 9. årh. var megen kamp mellem forskellige konger og kongeslægter, udgjorde Danmark dog allerede da kun ét kongerige.

[4]) Dette slag stod ved York i Nordhumberland 867. Lodbrogssønnerne sejrede fuldstændig, og bægge Nordhumbrernes konger faldt. — Denunolf og Berunolf synes at være forvanskede navne på 2 konger i Mercia, Ceolulf og Beortulf, som dog intet havde med dette slag at gøre. Engelske kilder, men i noget forvansket form, må vel ligge til grund.

[5]) Edmund dræbtes 870 af Ingvar og Ubbe, men blev ikke fangen i det nævnte slag. Han var Øst-Anglernes konge.

[6]) Med de følgende hærgetog har Ingvar i virkeligheden intet at gøre.

og dræbte der hertug Bruno med 10 grever, da han drog imod dem; sammen med dem blev også 2 bisper nedhuggede[1]. Dernæst angreb de staden Mastricht og jævnede byen med jorden; her var den gang den berømmelige Radbod biskop[2]. Til sidst gik de over Rhinen, og stak ild på Köln og Trier. I Aachen opstaldede de deres heste i kejserslottet[3]. Byer med deres borgere tilintetgjorde de; kvinder og småbørn myrdede de med sværdets od[4]; hellige kirker med de troende opbrændte eller omstyrtede de. Mainz begyndte man at genopføre af frygt for barbarerne. — Også Frisland blev da plyndret af de danske.

Medens dette skete, døde kong Erik[5], og Frode blev sat på thronen; han blev døbt af Unni, ærkebisp i Bremen[6]. Straks blev de kirker opbyggede, som før var nedrevne, nemlig de i Slesvig og Ribe[7]. En tredje kirke opførte kongen i Århus til den hellige trefoldigheds ære[8]. Nogle siger[9], at Unni, ærkebisp i Bremen, prædikede for Gorm og Harald, **som vare blevne konger i Danmark, gjorde dem venlig stemte mod de kristne, og istandsatte de længe forsømte kirker. — Denne Gorm var Haralds fader; Harald styrede i faderens levende live riget i**

---

1) Kamp i Holsten 2. Febr. 880. — Det var bisperne af Hildesheim og Minden, der faldt.

2) Radbod blev dog først bisp 899.

3) Disse vikingetog finder sted 881 og 882.

4) Jfr. Lukas' Evangel. 21, 24.

5) Den yngre Hårik er vistnok død før 873, ti i dette år nævnes 2 brødre, Haldan og Sigfred, som konger i Danmark.

6) Unni var ærkebisp 918—936.

7) Denne sætning er temmelig uheldig.

8) Også andre danske kilder (men ikke Adam af Bremen) kender kong Frode. I forskellige kongerækker og årbøger fra 13. årh. kaldes han Englands overvinder; det må derfor antages, at han har været en vikingekonge, som har gjort tog til England. Sakse beretter, at han lod sig døbe i England, og dette er vel nok rimeligere end vor krønikes efterretning. — Fortællingen om hans grundlæggelse af Århuskirken findes kun i vor krønike.

9) Hermed menes måske Adam af Bremen, der vel siger, at Unni prædikede for Gorm og Harald, men udtrykkelig tilføjer, at han intet udrettede hos Gorm, hvorfor Adam betegner denne som en grum tyran (jfr. nedenfor).

15 år, og efter faderens død herskede han i 50 år[1]. Han antog kristendommen, og havde tilnavnet Blåtand eller Klak-Harald[2].

Efter Haralds død[3] samlede Sven, en overløber fra Nordmændene[4], en stor skare, faldt ind i England, udjog kong Edelred, og tog selv riget. Hans sønner, Gorm og Harde-Knud, kunde ikke nøjes med deres eget land, men overfaldt Danmark med plyndringer, dræbte Danekongen Haldan og hans sønner og delte så riget, idet Gorm tog Danmark, Harde-Knud England. Deres fader Sven var nemlig imidlertid død, medens de selv gjorde indfald i Danmark. Om Haldan var søn af Klak-Harald, eller ikke, er tvivlsomt. Gorm var en såre grum konge[5]; han opslog sit kongesæde på Sælland[6].

---

1) At Gorm og Harald var samkonger, véd Adam intet om.

2) De to tilnavne, som Harald har, må forfatteren kende af hjemlig overlevering, der overhovedet hist og her synes at stikke hovedet frem i det sidste afsnit. I det følgende kommer Gorm og Harald éngang til, men fremstillede i nøje overensstemmelse med Adam.

3) I det følgende hersker der stor forvirring.

4) Jfr. s. 10, note 2. Måske menes der dog her: Norges indbyggere.

5) Således betegner Adam ham, som sagt, fordi han ikke vilde antage kristendommen.

6) I dette afsnit hersker der en ret håbløs forvirring. Skønt Gorm og Harald allerede er nævnte, begyndes der på en hel ny kongerække, i hvilken Gorm og Harald også forekommer, og som vistnok hovedsagelig bygger på Adam af Bremen. Sven nævnes af Adam ikke som konge, men blot som fader til »Hardegon (ɔ: Harde-Knud), der kom fra Norge« og fordrev »Sigerik« (ɔ: Sigtrygg) fra Danmark (ikke Haldan, hvem vor krønike nævner, som var konge 873 og ikke har nogetsomhelst med »Klak-Harald« at gøre). Vor forfatter blander imidlertid den nævnte Sven sammen med Sven Tjugeskæg og tillægger ham derfor Englands erobring og Edelreds fordrivelse. Følgen heraf bliver den ny fejl, at kongerne Harde-Knud og Gorm (Harde-Knud var iøvrigt ikke Gorms broder, men hans fader) siges at erobre Danmark fra England. Bægge disse fejl (fordobblingen af Gorm og Harald, samt den ene Gorms engelske herkomst) går igen i senere kilder, bl. a. hos Sakse. — Det må dog til vor forfatters

Hans søn Harald var en meget mild mand, som først byggede en kirke på Sælland[1]. Mod sin faders bud var han en god ven af de kristne, modtog dem efter ævne fra alle egne og tog dem i beskyttelse under forfølgelsen. Faderen forblev i det onde; men da Harald efter hans død var tagen til konge, antog han kristendommen[2]. Han tog imod præster, som kom både fra England og Saksen, og begyndte at dyrke Kristus offentlig. Derfor var han også en meget god ven af den ærværdige bisp Adaldag[3] og af kejser Otto[4]; ja denne sidste løftede endog selv ved dåben Haralds søn op af den hellige font og gav ham navnet Sven Otto[5]. Den gudfrygtige konge, der ivrigt troede på Kristus, lod sig ikke blot døbe, men udbad sig endog ved sendebud, at der måtte blive indsat bisper i hans rige[6]. Ved denne hans bøn glædedes ærkebispen i Bremen, Adaldag, og indviede efter kongens og pavens råd 3 bisper til Danmark[7], nemlig Erik[8] til Slesvig, Ljufdag til Ribe, Reginbrand til Århus. – Senere indviede Bremer-ærkebispen Adaldag endnu flere andre bisper hos os, nemlig: Marko til Slesvig efter Erik, og Folbert efter Ljufdag i Ribe. – Odinkar Hvide, som var indviet til Sverige, havde også Skåne og Sælland under sig[9]. Efter ham kom Thurgot.

---

undskyldning siges, at Adams danske kongerække er meget uklar. — En konge af svensk Æt, Olaf, og hans sønner, som Adam nævner, udelader vor forfatter ganske.

[1]) Trefoldighedskirken i Roskilde. Den var bygget af træ.

[2]) Harald blev omvendt c. 960, ved Poppos jernbyrd.

[3]) Ærkebisp i Bremen 937—88.

[4]) Otto den store 936—73.

[5]) Otto stod altså fadder til Sven, ifølge Adams efterretning, der dog næppe er rigtig. At Sven Tjugeskæg også har heddet Otto, kan der dog ingen tvivl være om. Dobbeltnavne var i den tid ikke ualmindelige.

[6]) Denne uheldige sætning er vist blot en overdrivelse af Adams ord. Det var naturligvis ikke Harald, der sendte bud efter bisperne, alene af den grund, at disse indsattes 948, og Harald først omvendtes c. 960.

[7]) År 948.

[8]) Rettere Hared.

[9]) Odinkar var en dansk mand, men de andre bisper tyske.

Denne Harald genindsatte også Nordmændenes konge Håkon, der var forjaget fra sit rige[1]. Håkons søn var Tryggve, der var Haralds underkonge[2]. Tryggves søn var Olaf Kragebén[3].

Harald herskede i 50 år over Danmark; han blev tilsidst såret af sin søn Sven i et slag, og fordreven fra riget. På sin flugt kom han til Venden, og døde der i landflygtighed[4], sørgende, som en anden David, mere over sønnens troløshed end over egen ulykke[5]. Hans legeme blev af hans mænd bragt tilbage til fædrelandet og begravet i byen Roskilde[6].

Da nu Olaf Krageben, en såre kyndig troldmand, søn af Tryggve (der atter var søn af den Håkon, som blev forjaget fra sit rige, men genindsat af Harald[7]), hørte dette, så drog han i erindring om hin velgerning[8] straks ned til Danerne, forjog kong Sven og tog selv Danernes rige. Sven drog i landflygtighed og henvendte sig så til den mægtige konge over Sveerne, som også hed Olaf, med bøn om at blive genindsat i sit rige. Uden tøven kom denne til med sine Sveer og holdt et drabeligt slag, i hvilket Norges konge Olaf faldt, svegen af sin egen trolddomskunst[9].

---

1) Adam, som vor krønike bygger på, er her galt underrettet. Harald Blåtand understøttede Gunhildssønnerne (særlig Harald Gråfel) mod Håkon Adelstensfostre.

2) Atter en af Adams urigtigheder.

3) Olaf Tryggvesøn (995—1000). Tilnavnet Krageben havde han fået af sine fjender, fordi det sagdes om ham, at han spåede af fuglenes flugt. Adam af Bremen opfatter ham nærmest som en stor troldmand; jfr. nedenfor.

4) Harald døde i Jomsborg c. 985.

5) Jfr. 2. Sam. 15 kap.

6) I den nævnte trefoldighedskirke, som han selv havde opført.

7) Se noten ovenfor.

8) Nemlig Håkons genindsættelse ved Harald.

9) Denne urigtige beretning må vistnok bero på misforståelse af Adam (der i øvrigt heller ikke er meget vel underrettet) og sammenblanding af dennes efterretninger om de 2 Olaf'er. Adam beretter, at Olaf, konge i Sverige, fordrev Sven fra Danmark (hvilket ikke er rigtigt), men derefter slog om, og »genindsatte ham i hans rige«; derefter gjorde Olaf Tryggvessøn et angreb på Sven, men faldt. — Sandheden er den, at både Sven og Olaf, Svenskernes konge, var med i den afgørende kamp mod

Sven med tilnavnet Tjugeskæg[1] havde nu 2 riger. Han var de kristne såre fjendsk, og befalede endog, at de skulde udjages af hans lande. Men, da han, overvunden af Venderne i krig, 3 gange var bleven fangen af disse, og 2 gange havde måttet betale sin egen vægt i sølv, den 3dje gang i guld[2], så lærte han endelig efter tugtelsen Gud at kende og begyndte at søge ham og at tro på ham[3]. Han lod nu biskop Bernhard hente fra Norge, og opførte en kirke i Skåne. Bernhard drog over havet, kom til Sælland, og endte der sit liv; han var et mønster på god vandel[4].

Dernæst angreb Sven England, forjog kong Edelred og bemægtigede sig Englands rige, men levede knap 3 måneder derefter[5].

Efter hans død tog Edmund (søn af Edelred, hvem Sven havde fordrevet) Knud, Svens søn, og Olaf, søn af Norges konge Olaf[6], der opholdt sig der som gidsler, og lagde dem i lænker[7]. De flygtede dog ud af hans fængsel og kom på et skib til Bremen, hvor de antog den kristne tro og døbtes af den hellige Unvan,

---

Olaf Tryggvesøn, der stod ved Svolder år 1000. Olaf sprang i vandet og omkom således.

[1]) Tilnavnet Tjugeskæg (ɔ: Tyveskæg, Forkeskæg) må vor forfatter kende af hjemlig tradition.

[2]) Adam kender kun 2 tilfangetagelser; også dette er vistnok den ene for meget. Det var Jomsvikinger, som fangede Sven.

[3]) Denne fra Adam hentede fremstilling af Svens omvendelse er meget tendentiøs og overdreven. Sven har aldrig været hedning.

[4]) Bernhard, der før havde været bisp hos Olaf den hellige, blev senere af Knud den store (ikke Sven) indsat som bisp i Lund, hvor han var den første bisp; vor krønikes efterretning om ham, som Sakse i det hele følger, er altså mindre rigtig. — Sven indkaldte til Sælland og Skåne en bisp Godebald fra England.

[5]) Sven døde i Gainsborough ved Trentfloden i England 3. Febr. 1014.

[6]) Olaf den hellige var, som bekendt ikke søn af Olaf Tryggvesøn, men af Harald Grænske.

[7]) Denne besynderlige og urigtige fortælling kender Adam slet intet til.

ærkebisp i Bremen[1]; dernæst vendte de tilbage til Danmark[2].

Olaf toges derefter til konge over Norge. Han var den første, som lagde hele sit rige under kristentroen; tilsidst blev han dræbt af nogle få mænd i et slag og opnåede martyriets ærefulde krone[3]. Hans legeme blev af de troende jordet i Throndhjem og hædres endnu den dag i dag ved mange jertegn. Han efterfulgtes på thronen af sin frillesøn Magnus; denne var endnu i drengeårene, men højsindet og skøn af ydre[4]. — Men jeg vil nu vende tilbage til Danernes konger, for at man ikke skal mene, at jeg gaar for langt bort fra det påbegyndte værk.

Da nu Anglernes konge Edmund var død, fulgtes han på thronen af sin søn Edelred. Da Knud hørte dette, kom han den gamle hån i hu, som Edelreds fader havde tilføjet ham og Olaf[5], drog over havet med 1000 fuldtrustede skibe, faldt ind i England med umådelige stridskræfter, og kæmpede i 3 år med Edelred. Tynget såvel af krigen som af sin høje alder døde Edelred, mens han belejredes i byen London[6],

---

[1]) Ærkebisp 1013—30.

[2]) Denne ganske urigtige fremstilling synes nærmest at være fremkommen ved en grov misforståelse af Adam; hos denne står nemlig i nærheden af efterretningen om Svens død osv. en randbemærkning, der beretter, at Knud i dåben havde fået navnet Lambert, og at han under dette navn stod opført i Bremerkannikernes bog; og denne randbemærkning er vist blevet flettet ind i texten af vor forfatter. — Naturligvis var både Knud og Olaf døbte den gang. — Olaf var aldeles ikke i forbund med Knud ved Svens død, men deltog tværtimod en kort tid i Edelreds kampe mod den unge Knud.

[3]) Olaf faldt 1030 ved Stiklestad.

[4]) Magnus hentedes til Norge fra Rusland 1035.

[5]) Atter her er en håbløs forvirring: vor forfatter er i stort vilderede med hensyn til Edelred og Edmund og deres slægtskab; han laver 2 Edelred'er ud af 1. Edmund (med tilnavnet Jernside) var i virkeligheden Edelreds søn (ikke, som hos Adam, hans broder).

[6]) Edelred døde 23. Apr. 1016; Knud var år 1015 kommen tilbage til England med sin flåde, og kæmpede altså ikke i 3 år med ham. — Samme år (1016) døde Edmund 30. Novbr., og Knud blev enehersker i England. Londons belejring falder i vinteren 1015—16.

og efterlod sig en søn Edvard[1], som han havde fået med dronning Emma, en datter af grev Rodbert[2].

Da nu Knud var bleven sejrherre, ægtede han denne Emma, og fik med hende sønnen Harde-Knud.

Knud gav Rikard[3]) sin søster Estrid tilægte. Forskudt af ham ægtede hun Ulf jarl, uden sin broders samtykke[4]. Da Knud hørte dette, begyndte han at blive en fjende af Ulf og sin søster, og det i den grad, at han endog jog dem ud af riget. Endelig udsonede han sig dog — på skrømt — med dem, da mange bad for dem og understöttede dem. Efter ikke ret lang tids forløb lod han Ulf dræbe i kirken i Roskilde, da han gik til morgenmessen[5]. Hans hustru Estrid gav ham en hæderfuld begravelse; og hun opførte i steden for trækirken en kirke af sten, som hun berigede på mange måder[6]. — Estrid havde med Ulf 2 sønner, Sven og Bjørn[7].

---

[1]) Edvard blev senere (1042) konge i England.

[2]) I virkeligheden var Emma en datter af Rikard den frygtløse, hertug i Normandiet 943—96.

[3]) Hermed menes vel Rikard II, Emmas broder, hertug af Normandiet 996—1026. Imidlertid var det ikke ham, Estrid ægtede, men Robert II, hertug af Normandiet, død 1035; og ham ægtede hun først efter Ulfs død.

[4]) At ægteskabet sluttedes mod Knuds vilje, strider mod Adams beretning og er næppe rigtigt.

[5]) Vi har her den ældste beretning om dette mord, hvilende på lokal tradition, hvoraf vi altså får at vide, at Ulf dræbtes i kirken (ikke i gildeshallen, som Sakse fortæller) ved daggry; ti morgenmesse (matutina) finder sted lige før solopgang. Ulf dræbtes 29. Sept., men året er ikke helt sikkert (1026?). Grunden til drabet var sandsynligvis, at Ulf, der måske tidligere havde stået i forrædersk forbindelse med Anund Jakob, konge i Sverige, lod den lille Harde-Knud udråbe til konge mod Knuds vilje og vilde optræde som landets styrer i hans navn.

[6]) Dette er den ældste stenkirke i Danmark, som vi har efterretning om. Estrid har dog ikke bygget kirken færdig; det blev den først, som vi skal se, under bisp Sven Nordmand. Estrids ben er, ligesom trækirkens opførers, Harald Blåtands ben, indmurede i en pille i den nuværende kirkes kor.

[7]) Sven er den senere konge Sven Estridsøn. Bjørn blev c. 1045

Efter dette vendte Knud tilbage til England og endte der sit liv[1].

Imidlertid indviede Bremer-ærkebispen Libentius[2] til biskop i Sælland Avoko, som hans forgænger Unvan først havde indviet[3]. Libentius indviede også til Slesvig Poppo[4], og efter ham Esiko[5], samt til Ribe Odinkar[6]. Af disse siges Poppo, en såre hellig mand, at have været en meget god ven af Sven[7]. Det var også ham, som på en almindelig forsamling, hvor konge og folk mødte, bar glødende jern i sin hånd og viste sig at være uskadt deraf; hedningene tvivlede nemlig om den kristne tros sandhed, men havde lovet, at de i så fald[8] vilde tro. Følgen heraf blev, at folket antog troen, og at Poppo blev en hellig og højt anset mand i riget[9].

Efter Knuds død fik hans 3 sønner kongedømmet. Sven,

---

jarl i England, men dræbtes allerede 1049 af sin fætter Sven Godvinsøn. Der fandtes endnu en tredje broder, Asbjørn, som senere spillede en vis rolle.

1) Knud døde 11. Novbr. 1035.

2) Libentius II 1030—32.

3) Denne sidste sætning må vist bero på en misforståelse.

4) Denne efterretning må bero på en misforståelse af en randbemærkning hos Adam af Bremen, hvori berettes, at Poppo døde omtrent på denne tid, hvilket iøvrigt også er galt. I virkeligheden blev Poppo bisp 965; når han døde, vides ikke bestemt.

5) Esiko var i virkeligheden Poppos efterfølger, men indviedes af Libentius I (988—1013) og døde 1026. Det er vistnok den samme randbemærkning, der volder forvirringen.

6) Atter en misforståelse af Adam. Odinkar (den yngre) var i virkeligheden bisp lige fra århundredets begyndelse; han havde hele Nørre-Jylland under sig.

7) Hermed må vel menes Sven Tjugeskæg.

8) Nemlig hvis jernbyrden lykkedes.

9) Denne tradition om Poppos jernbyrd, som i sine hovedtræk går igen hos Sakse, afviger fra Adams beretning, ifølge hvilken jernbyrden foregik for Erik Sejrsæl, en svensk konge, der en tid havde fordrevet Sven Tjugeskæg. I virkeligheden foregik jernbyrden c. 960 i Harald Blåtands nærværelse.

som han havde med Alviva[1], blev konge i Norge[2]; Harald, som også var søn af Alviva, i England, og Harde-Knud, søn af Emma, i Danmark. Under ham prædikede Vilhelm, Avokos eftermand[3]. — Denne Harde-Knud drog fra Danmark ud imod sin broder Harald, Englands konge, og samlede sin flåde i Flandern; men Haralds pludselige død hindrede krigens udbrud[4]. — Harde-Knud besad nu både Danmark og England.

Imidlertid døde Harde-Knuds broder Sven i Norge[5]; så valgte Nordmændene Magnus, Olaf den helliges frillesøn, til konge[6]. Harde-Knud og Norges konge Magnus traf så den aftale indbyrdes, og bekræftede den med éd på helgenlevninger, at den, som levede længst, skulde tage den først afdødes rige og ligesom med arveret besidde bægge riger[7].

Men efter kort tids forløb døde Harde-Knud[8].

Da Magnus hørte om hans død, kom han aftalen i hu og drog til Danmark med en stor og mægtig

---

[1]) En engelsk frille (Ælfgifu), som Knud havde haft.

[2]) Knud havde alt 1030 indsat Sven til underkonge i Norge; men 1035, endnu før Knuds død, måtte denne vige for Olaf den helliges søn Magnus, der hentedes fra Rusland.

[3]) Avoko, bisp i Roskilde, døde først 1060, og efterfulgtes af Vilhelm. Denne sætning synes derfor mindre heldig og er vist blot en fejlagtig gentagelse af en sætning lidt længere nede.

[4]) 1039 ankom Harde-Knud til Brügge i Flandern og fik her hjælp af grev Balduin; næste forår vilde han kæmpe med broderen, men denne døde pludselig (17. Marts 1040), og Harde-Knud valgtes da til konge i England.

[5]) Sven var, som bemærket, allerede fordreven 1035, og døde 1036.

[6]) Hermed ophører den direkte benyttelse af Adam af Bremen.

[7]) Vi har her den ældste efterretning om denne ejendommelige aftale; den genfindes i ganske samme skikkelse hos Sakse. Ifølge de norske kongesagaer var det lige ved at komme til kamp mellem Harde-Knud og Magnus; men høvdingerne på bægge sider mæglede forlig på det vilkår, at den længstlevende skulde arve den afdødes rige, hvis denne var død sønneløs. — Forliget sluttedes, ifølge sagaerne, på Brennøerne i Götaelvens munding (1036).

[8]) Harde-Knud døde 8. Juni 1042.

skare[1]. — Sven, kong Harde-Knuds fætter, søn af Estrid og Ulf, hvem Gamle-Knud[2] lod dræbe, drog imod ham, og kæmpede både tilsøs og tillands med ham, men blev tilsidst slagen og flygtede til Skåne[3]. Da han nu i Lund traf forberedelser til at flygte til Sverige, se, da kom der bud fra Sælland og meldte, at kong Magnus var død[4]. Straks vendte Sven tilbage til Sælland og valgtes dernæst til konge af Fynboerne, og tilsidst af Jyderne.

Sven styrede i mange år Danmark med dygtighed og avlede sønner og døtre med forskellige kvinder[5]. 5 sønner af ham blev alle konger, den ene efter den anden. 4 sønner afskares derfra ved en tidlig død, skønt også de havde været værdige til at styre og bære kongenavn[6].

Under ham prædikede bisp Vilhelm[7]; han var en stærk og tapper mand, heftig af sind; ikke alene med sin legemlige kraft kuede han de mægtige[8], men også med sin

---

[1]) Adam af Bremen har en hélt anden fremstilling, hvis rigtighed dog er tvivlsom; han lader nemlig Magnus overfalde Danmark, medens Harde-Knud med hæren var ovre i England.

[2]) Det senere navn på Knud den store.

[3]) Magnus gjorde Sven til sin jarl; men denne rejste dog snart oprør mod ham, var uheldig, og måtte flygte til Sverige (1044). Det samme gentog sig de følgende år.

[4]) Sandsynligvis som følge af et fald med hesten. Magnus døde 25. Octbr. 1047. Ifølge sagaerne indsatte han Sven til sin efterfølger i Danmark.

[5]) Svens frillelevned vakte kirkens forargelse.

[6]) Den engelske krønikeskriver William af Malmesbury samt Knytlingasaga nævner, at Sven havde i alt 14 sønner. Om én af disse, ved navn Magnus, fortælles i en randbemærkning til Adam, at han døde på en Romerrejse, før faderen. Benedict faldt med Knud den hellige i Odense; Bjørn dræbtes c. 1100 i Holsten, og Sven døde 1104.

[7]) Bisp i Roskilde fra 1060. Han var en klerk fra Bremen stift.

[8]) Hvad der skal forstås ved dette ord, er ikke rigtig klart. Man kunde fristes til at tænke på kongen selv, idet man mindedes Sakses smukke fortælling om Sven Estridsøns forseelse og påfølgende bod; men denne fortælling er vel snarest et senere sagn (jfr. prof. Erslev i Hist. tidsskr. 6. Række III, 602 ff.).

sjælelige; og han skånede ingen i sin vrede. — På hans tid gav kong Svens moder Estrid, med sin søns samtykke, 50 bol[1] til Roskildekirken, hvilken gave den før nævnte bisp bekræftede med kirkens segl og privilegium[2].

Ikke længe efter døde Vilhelm[3], og i hans sted indsatte den berømmelige kong Sven sin navne og kapellan til bisp[4]; denne mand udmærkede sig ved fuldkommen renhed i sæder, og stod højt over alle sine forgængere; han var en skræk for ildgerningsmænd, men en trøst for velsindede; fædrelandets fader, præsteskabets pryd og folkets lykke; en mand af sjælden gudsfrygt, der vilde lede alt til det bedste[5]. Han lod kirken i Roskilde opføre næsten fra grunden af[6], og smykkede den med en herlig krone[7], med søjler af mar-

---

[1]) Ved bol forstodes et stykke jord af bestemt størrelse og godhed; oprindelig var det måske = 1 plovs land; senere var det på Sælland = 1 mark jord, ɔ: så meget jord, som der kunde sås 1 mark korn i (= 240 skpr.).

[2]) Meningen af dette lidt besynderlige udtryk må være, at kirkens ret til jorden sikkredes ved, at seglet hængtes ved. — Gavebrevet må vor forfatter vel selv have set. Seglet, som nævnes, er det ældste kirkelige segl fra Danmark, som vi har efterretning om; det ældste bevarede sigil (også fra Roskilde-kirken), som findes på Nationalmuseet, er henved 100 år yngre. — Estrids gave nævnes også i kirkens mindebog, der beretter, at godset, som skænkedes, lå i Gønge herred i Skåne. Måske stammede godset, som Sakse fortæller, fra mandeboden for Ulf jarl.

[3]) Sandsynligvis år 1074.

[4]) Sven Nordmand, død 1088. Det er kongen, der i disse tider stadig udnævner bisperne, da kirken må støtte sig til kongemagten.

[5]) Jfr. Hebr. 7, 19. Denne lovtale er, som prof. Steenstrup har víst, en delvis ordret gengivelse af Adam af Bremens karakteristik af ærkebisp Bescelin (1035—43).

[6]) Estrid havde påbegyndt kirken (jfr. ovenfor); og bisp Vilhelm må sikkert have bygget videre på den.

[7]) Hermed menes en lysekrone.

mor[1] og alskens prydelser[2]. Han opførte også et kloster af sten til brødrene[3], og, for at der kunde blive 15 præbender i alt[4], gav han fra sit eget bord til brødrene og til kirken, som han indviede til den hellige trefoldigheds ære[5]. Desuden byggede han et kloster i Ringsted til ære for den hellige Maria og et andet i Slagelse[6].

Imidlertid døde den berømmelige Danekonge Sven Magnus i Jylland, i det år efter Herrens byrd 1074, i sin kongetids 31te år[7]; hans legeme blev med hæder jordet i Roskilde, således som han selv i levende live havde befalet det[8]. Efter hans død fulgte hans søn Harald ham på thronen, og herskede i 7 år[9]; efter de gamles mening var han den fjerde Danekonge af navnet Harald. Den første var den Harald, som døbtes ved Mainz; den anden var Harald Blåtand; den tredje Harald Gormsøn[10], og den fjerde denne Harald Svensøn, en

---

[1]) Sandsynligvis granitsøjler, der måske har adskilt midtskibet fra sideskibene.

[2]) Kirken byggedes af hugne kvadersten i romansk stil. Den afløstes i begyndelsen af 13. årh. af den nuværende domkirke. På det nævnte sigil i Nationalmuseet ses muligvis en flygtig gengivelse af dens forside.

[3]) Der menes kannikerne ved domkapitlet, som levede efter Augustinus' regel; »klosteret« opførtes lige ved kirken.

[4]) Ved præbende forstås en bestemt indtægt i gods, tiende el. lign., som udskiltes af kapitlets fælleseje og tillagdes den enkelte kannik på livstid. Så mange præbender der var, så mange kanniker.

[5]) Kirken var indviet til trefoldigheden og til pave Lucius, hvis hovedskal på denne tid førtes til kirken; den opbevares nu på Nationalmuseet.

[6]) I Ringsted kloster boede Benedictinere. Kirken og klosteret i Slagelse var indviede til St. Michael. — I Ringsted klosterkirke jordedes senere Knud Lavard og hans efterkommere.

[7]) Sven døde 28. Apr. 1076 (ikke 1074), i Suddathorp i Sønderjylland.

[8]) Også Sven jordedes i Trefoldighedskirken i Roskilde.

[9]) Harald døde 17. Apr. 1080, og herskede altså kun i 4 år.

[10]) Jfr. s. 13, note 5.

ypperlig mand og såre retfærdig hersker. Han gav alle ret til at bruge skovene, som de mægtige havde tilegnet sig alene[1].

Efter hans død kom hans broder Knud på thronen. Da denne ved en ny og uhørt lov vilde tvinge folket til at betale en skat, som man hos os kalder Nefgjald[2], så blev han fordreven fra Jylland over til Fyn, og léd i

---

[1]) Vor krønikes ros over Harald står i skarp modstrid med Sakses dadel af hans svaghed, der skaffede ham tilnavnet Hén (en blød hvæssesten). — Mest bekendt er Harald bleven ved sin lovgivning, som, ifølge Ælnod, skaffede ham navn af »fredens og den offentlige friheds fader«. Disse love gav Harald på den almindelige valgforsamling (Isøre ting), »i overensstemmelse med folkets ønsker«; og ved senere kongevalg krævede folket dem overholdte af kongsæmnerne. — Vor krønike giver os muligvis her en af lovbestemmelserne, hvis mening dog ikke er helt klar. Da vi véd, at det just var stormændene, der satte Haralds valg igennem, tør man næppe opfatte ordet »de mægtige« som betegnende stormændene, men snarere: kongen, eller hans fogeder, så at meningen bliver den, at kongerne havde tiltaget sig eneret til skovene, men nu fik også folket brugsret til dem. — I virkeligheden betragtedes de store skove (almindingerne) som kongens ejendom; men denne tillod gerne folket at bruge dem (f. ex. til oldensvin). Om Knud den hellige fortæller Knytlingasaga, at han krænkede denne folkets gamle ret, idet han forbød Hallandsfarerne at bruge skovene, for at tvinge dem til at føje sig. Det kunde da måske tænkes, at vor krønikes omtale af den nævnte bestemmelse snarere skyldes den omstændighed, at Knud krænkede den gamle sædvaneret, end at Harald egentlig gav nogen ny lov om dette. — Måske har overhovedet Haralds »lovgivning« kun bestået i et kongeløfte, et tilsagn om at holde de gamle love; hermed stemmer også Sakses efterretning om lovene bedst. Sakse fortæller nemlig, at Harald indførte brugen af medédsmænd; men dette bevismiddel må sikkert være af langt ældre oprindelse og kan ikke være blevet indført af Harald Hén. Også Ælnods ord om Haralds love forliges bedst med denne opfattelse.

[2]) Nefgjald ɔ: Næse-gæld, en skat for hver næse, personskat. Det er muligt, at der med disse ord sigtes til Knuds iver for tiendes indførelse. — At Knud var hensynsløs i valget af midler, er der ingen tvivl om.

den hellige martyr Albans kirke i Odense martyrdøden foran alteret, med stor anger i hjærtet, i det år efter Herrens byrd 1090, i sin kongetids 11te år[1]. Hans legeme hædres ved store jertegn, og Kristus herliggøres i sin martyr. — Med ham dræbtes også hans broder Benedict.

Derefter kom rigets stormænd sammen, valgte hans broder Olaf til konge, og tog ham til hersker over hele Danmarks rige[2]. På hans tid herskede i 9 år stor hungersnød i Danmark, så at folk næppe kunde afholde sig fra utilladelige og forbudte spiser; ti eftersom under tvingende nød loven stundom brydes og overtrædes, så dræbte man heste for at spise dem, og mange slagtede endogsaa deres hunde[3]. Ingen dækkede borde med forskellige retter, og ingen skøttede om at vise nogen overdådighed[4].

Denne ulykkes komme havde den ærværdige bisp Sven[5] forudsagt lige efter Knuds drab, og gav derfor med sine faderlige påmindelser mange det råd: ved anger at holde den borte. Men eftersom Gud forhærder, hvem han vil, og ynkes over, hvem han vil[6], så forhærdede han alles hjærter og slog dem, som det var forudsagt,

---

[1]) Vor forfatter er uheldig med sine årstal. Knud dræbtes i virkeligheden 10. Juli 1086, altså i sin kongetids 7ende år. Om hans drab og helgenkåring må henvises til Ælnods vidtløftige fremstilling, oversat i H. Olrik, Danske helgeners levned. Ejendommelig er den kølighed, hvormed vor krønike omtaler ham (jfr. indledningen). Knuds bestræbelser for at hævde et stærkt kongedømme har ikke fundet nåde for vor forfatters øjne.

[2]) Ifølge Sakse og Sven Aggesøn kom på denne tid hele folket sammen til kongevalg (på Isøre i det nordlige Sælland); vor krønike med sin udpræget aristokratiske opfattelse nævner kun stormændene som deltagende i valget. Disse sidste har sikkert også haft den afgørende stemme.

[3]) Den katolske kirke forbød disse spiser.

[4]) Også det øvrige Evropa hjemsøgtes for en stor del af lignende uår på denne tid.

[5]) Den førnævnte Sven Nordmand.

[6]) Jfr. Rom. 9, 18.

med ulykker. Men hyrden[1] ynkedes Gud over, og befriede ham fra alle denne syndige verdens trængsler. — Ikke tilfreds med et virksomt liv i hjemmets ro som Marthas, vilde denne nemlig også ligesom Maria blive delagtig i den beskuende tanke[2], og i kong Olafs andet år bad han derfor konge og folk om orlov, og besluttede som en bodfærdig pilegrim at drage til Jerusalem. Men da han kom til en ø ved navn Rhodus, blev han holdt tilbage af sygdom; hans sjæl gav sig sejrrig Kristus i vold, og hans legeme jordedes der på øen af hans grædende lærlinge[3].

Da hans død rygtedes, sørgede kong Olaf tillige med hele den sællandske kirkes præsteskab, men satte dog Arnold på bispestolen. Denne var en enfoldig mand, og mere forsømmelig, end en omsorgsfuld præst burde være. Dog opførte han en mur af sten omkring klostret i Roskilde[4], og fornyede også samme klosters maling[5]. — I hans 7ende år døde kong Olaf efter at have hersket i 9 år, af hvilke der end ikke var ét med rigelig høst[6].

Efter hans død fulgte hans broder Erik den gode[7] ham på thronen. Straks hørte den forhadte hungersnød op, og Guds straf vég bort fra folket. Men, om denne overflod kom for Eriks skyld, og den tidligere hungersnød for Olafs skyld, det må han afgøre, som véd alt, inden det skér, og som ordner alt, når og sådan som han

---

1) Hermed menes bisp Sven.

2) Jfr. Luk. 10, 28—42.

3) Bisp Sven døde 1088 på Rhodos.

4) Det var dengang ikke ualmindeligt at omgive klostre med mure som befæstning. Muren kan måske tænkes at have omsluttet både kirken og domkapitlets bygning, klosteret. På det nævnte sigil i Nationalmuseet ses en takket murtinde foran kirken.

5) Hermed må vel menes kalkmalerier på væggene og lofterne i bemeldte kloster.

6) Olaf døde 18. Avg. 1095. Eftertiden gav ham tilnavnet Hunger.

7) Eriks egentlige tilnavn var Egode (ɔ: den altid gode).

selv vil[1]; ti ingen af dem fortjænte den lod, de fik[2]. Erik herskede i 8 år og fandt på mange ubillige og uretfærdige love[3]. — Han havde 3 frillesønner: Harald[4], Benedict[5] og Erik[6], samt med sin ægtehustru den højbyrdige Knud[7]. — I hans kongetids 5te år, i det år efter Herrens byrd 1100, den 15. Juli, blev Jerusalem erobret af de kristne. I sin kongetids 8nde år, i det Herrens år 1103, besluttede endelig Erik at drage til Jerusalem tillige med sin hustru Bodil[8]; men da han kom til Cypern, døde han[9].

Da hans død rygtedes, tog Danerne hans broder Nils til konge; han var en godmodig og enfoldig mand, men ingenlunde skikket til at herske[10]. — I hans dage fandt en stor forfølgelse af præsteskabet sted. I hans kongetids 20nde år[11] begyndte nemlig en vis Peder Bodilsøn,

---

[1]) Genklang af forskellige skriftsteder, f. ex. Salm. 115, 3.

[2]) Af disse ord ses, at vor krønike er nærmest gunstig stemt mod Olaf, men uvillig mod Erik.

[3]) Denne efterretning forbavser noget, da alle andre kilder roser Erik som den folkekære konge. Erik må vel på lovgivningens område i nogen grad være trådt i Knud den helliges fodspor og således have givet nogle love, som har mishaget vor forfatter stærkt; men hvilke, véd vi slet ikke. Man kan jo tænke på forbedring af trællenes og de fremmedes stilling o. lign.

[4]) Som senere fik tilnavnet Kesje (et spyd).

[5]) Om denne vides ellers intet.

[6]) Den senere Erik Emune.

[7]) Den senere Knud Lavard.

[8]) Bodil var datter af Thrugot, Sven Estridsøns hirdjarl, der var stamfader til den bekendte stormandsslægt, hvortil de senere ærkebisper Asser og Eskil, og høvdingen Kristjern, samt krønikeskriveren Sven Aggesøn hørte.

[9]) Erik døde på Cypern 10. Juli 1103. Bodil drog videre og nåede Jerusalem; hun døde på Oliebjærget. — I Eriks fraværelse var Harald Kesje sat til rigsstyrer; men han vakte ved sin voldsomhed folkets misnøje og blev forbigået ved kongevalget.

[10]) Også andre kilder værdsætter Nils omtrent på samme måde. Nils har egentlig heddet Niklas eller Nikles.

[11]) År 1123.

efter råd og tilskyndelse af sin kapellan Nothold, der senere blev bisp i Ribe[1], at rejse det krav til præsterne, at de, som havde hustruer, skulde sende dem fra sig, og at de, som ingen havde, aldrig måtte tage sig nogen[2]. Dette krav kunde præsterne ikke stå imod, eftersom bisp Arnold allerede tyngedes af sin høje alder, og var syg; nogle blev lemlæstede, andre dræbte, andre jagne i landflygtighed, og kun få beholdt deres ejendom. — Arnold døde året efter dette bøndernes foretagende[3].

I hans sted satte kong Nils sin søn Magnus' kapellan Peder, som var en oplyst og boglærd mand, samt den mest veltalende og karaktérfaste blandt alle de daværende bisper i Danmark. Han antog sig snart præsternes sag mod bønderne, og ikke blot befriede han dem fra denne nød, men fik endog sat igennem, at ingen lægmand skulde kunne rette klage mod en præst på de almindelige ting[4], men kun for den hellige synode[5], hvilket ikke tidligere

---

[1]) Peder Bodilsøn var en sællandsk stormand, som også senere spillede en betydelig rolle, bl. a. efter Knud hertugs drab, som dennes hævner og Erik Emunes tilhænger. Senere understøttede han Roskildebispen Eskil (den senere ærkebisp) mod samme kong Erik. Han stiftede 1135, tillige med sin moder og sine 2 brødre, St. Peders kloster i Næstved. — Nothold blev bisp i Ribe 1134.

[2]) Den kirkelige reformbevægelse, der krævede, at præsterne skulde leve ugifte (cølibat), var altså også nået til Danmark. 1123 i Langefasten afholdtes just det første almindelige Lateranmøde, på hvilket bl. a. også præsternes ægteskab fordømtes. — Om forfølgelsen har strakt sig udenfor Sællands grænser, véd vi ikke.

[3]) Ejendommeligt er det at se bønderne, ledede af deres høvding Peder Bodilsøn, så ivrige for den kirkelige reform. — Arnold døde 1124.

[4]) Herredstingene og landstinget.

[5]) Provincialforsamlingen for Roskilde bispedømme, i hvilken bispen førte forsædet og dømte. — Allerede Knud den hellige havde, ifølge Sakse, unddraget indbyrdes strid mellem præster fra de

var tilladt. — De formående præster satte bisp Peder megen pris på, men sin egen kirke[1] gjorde han ingen gavn; derimod prydede han sine gårde med sten- og træhuse[2]. Og skønt han således gjorde det sidste til det første, og det første til det sidste, idet han søgte sit eget og kejserens[3], så sagde han dog, at han vilde søge, hvad Guds var, hvis han blot engang fik ro og fred, så han kunde være sammen med Maria og Jakob[4]. Og for nu i gerning at opfylde, hvad han i tanke og ord havde foresat sig, så lagde han huse og jorder til hellig Clemens' kirke[5], for at der kunde dannes et munkesamlag ved denne.

Men eftersom den gamle fjende altid ligger på lur og altid ser skævt til de retfærdiges gerninger, så udsåede han en så stor tvedragt blandt Danerne, at hverken præsteskab eller menighed har været stedt i større trængsel, lige siden kristendommen slog rod i Danmark. — Magnus, kong Nils' eneste søn, dræbte nemlig, på djævelens tilskyndelse, under en skrømtet fred, kong Eriks søn Knud, der var en kysk og mådeholden mand, udstyret med forstand og veltalenhed og alle gode egenskaber, i det Herrens år 1130[6].

---

almindelige tings afgørelse, og nu blev altså i Roskilde stift den bestemmelse sat igennem, at ingen klerk kunde dømmes af en verdslig domstol. Dette var et nyt og vigtigt skridt henimod præsternes uafhængighed.

[1]) Der menes Roskildekirken.

[2]) Også til verdslige bygninger anvendtes altså da sten som byggemateriale. — Gårdene bestod dengang sikkert af mange enkelte, ikke sammenbyggede huse, hvert til sit brug.

[3]) Jfr. Matt. 22, 21. — Filipp. 2, 21.

[4]) Både Maria (i modsætning til Martha) og Jakob (i modsætning til Esav) er allegorier på den stille indadvendte gudsfrygt i modsætning til den udadvendte verdslighed.

[5]) Måske Clemenskirken i Slagelse.

[6]) Knud hertug dræbtes 1131, 7. Jan., af Magnus, som under skin af venskab havde fået ham lokket over på Sælland (se herom H. Olrik, Danske helgeners levned). — At vor krønike, der er så hadefuld mod Knuds hævnere, ikke har andet end lovord over Knud selv, må være os en borgen for dennes uplettede karaktér.

Af den grund vakte Knuds brødre, Harald og Erik, oprør mod kong Nils og hans søn Magnus, og de stræbte på enhver måde efter at berøve Nils hans rige og kongenavn, og Magnus hans liv[1].

Erik samlede så alle forrædere og ildgerningsmænd, kom over til Jylland og tiltog sig dér kongenavn efter at have vundet en del af folket ved falske løfter. — Erik var nemlig yngre end Harald og langt mere veltalende end denne; en skændig mand, fuld af raseri og løgn[2].

Da Harald hørte dette, begav han sig til kong Nils, eftersom han ikke vilde stå under sin yngre broder, dels for alderens skyld, dels på grund af den hob sønner, han havde (nemlig 12), dels endelig for sin umådelige rigdoms skyld, som han uretfærdigt havde røvet fra alle folk[3]. — Kong Nils ilede nu til Jylland, og holdt mange slag med Erik. Denne blev slagen i dem alle, og flygtede til Slesvig[4].

---

1) Andre kilder, navnlig Sakse, giver en langt fyldigere fremstilling af begivenhederne efter Knuds drab. Knuds venner vilde begrave liget i Roskilde, men Nils nægtede dette, og det jordedes så i Ringsted. Dernæst drog de rundt og ophidsede folket mod Magnus; på et meget bevæget landsting ved Ringsted måtte Nils love at forvise morderen og rense sig selv for beskyldningen for meddelagtighed. Men Nils holdt ikke sit ord, og Erik valgtes så til konge på Ringsted landsting. Erik vilde dog ikke hyldes, før Knud var hævnet, og drog over til Jylland (se den følgende sætning i texten).

2) Her mærker man ret partimanden. — Ifølge andre beretninger antog Erik ikke kongenavn i Jylland, men først efter sin hjemkomst til Sælland samme år (se lige nedenfor).

3) Også andre kilder beretter om Haralds røveri (ud fra Haraldsborg ved Roskilde).

4) Erik var på sit første Jyllandstog bleven slagen ved Jellinge på grund af Ribebispen Thores svig. Han drog så tilbage til Sælland, antog kongenavn, og drog atter til Jylland, hvor han kastede sig ind i Slesvig, i håb om hjælp fra den tyske konge Lothar. Denne drog også frem til Danevirke, men lod sig forsone, da det blev tilbudt ham, at Magnus (hvem Nils i mellemtiden sikkert havde gjort til medkonge) skulde blive hans lensmand. Mod sit løfte drog Lothar igen tilbage, og Erik måtte

I det følgende år kæmpede de tilsøs ved Sejrø; kong Nils' søn Magnus blev her omringet af Eriks hær, fordi han troede, at det var hans fader, der var kommen først; mange fangedes, og endnu flere dræbtes; selv undslap han med nød og næppe med nogle få skibe[1].

Men i det 3dje år drog kong Nils til Sælland med 100 skibe, og da den største del af folket tillige med bisp Peder var Nils god, måtte Erik flygte ved det første sammenstød, efter at det var kommet til kamp ved Værebro[2]. Nils vandt sejr og hærgede derpå Roskilde[3].

Erik drog nu til Skåne og søgte hjælp dér; men Skåningerne forjog ham, og han tog så sin tilflugt til Norges konge Magnus, søn af kong Sivard[4], og bønfaldt ham om hjælp. Men denne, der meget vel vidste, hvad han vilde, tilsagde ham kun på skrømt fred og sikkerhed, og lovede at vise ham venlighed i alle ting[5]. — Men da

---

i vinteren 1131—32 udholde en hård belejring i Slesvig, afskåren fra tilførsel, som han var, på grund af den strenge frost. Endelig slap han dog ud af byen ved vårens frembrud og drog atter til Sælland.

[1]) Dette skete altså 1132. Derefter drog Erik til Jylland, hvor han dræbte bisp Eskil for alteret i hellig Margretes kirke ved Viborg; men derpå blev han slagen ved Onsild (ved Hobro) og måtte flygte; hans tilhænger Kristjern Svensøn var tidligere bleven slagen ved Rønbjærg (Vest for Skive).

[2]) Mellem Slangerup og Roskilde.

[3]) Borgerne i Roskilde, der delvis bestod af Tyskere, havde nemlig sammen med Erik kæmpet mod broderen Harald Kesje; denne flygtede fra sin borg (Haraldsborg), som borgerne jævnede med jorden (1132). Harald hævnede sig nu grusomt på Tyskerne i Roskilde.

[4]) Magnus, søn af Sigurd Jorsalfarer, var kommen på thronen efter faderens død 1130, men måtte dele den med sin faders broder Harald Gille. Magnus havde 1132 ægtet Knud Lavards datter, Eriks broderdatter, Kristina.

[5]) Erik har vistnok nærmet sig mere til Harald Gille, end det behagede Magnus, der stod på en meget spændt fod med sin farbroder. Lidt senere søgte i al fald Harald hjælp hos Erik imod Magnus, og da var altså Erik og Harald gode venner.

han først havde modtaget Erik tillige med nogle få ledsagere, så kom meningen af alt, hvad han havde talt i sit hjærte[1], tydelig frem ved selve begivenhedernes gang. Han berøvede nemlig Erik alt det gods, som denne havde bragt med sig, jog hans mænd bort, og befalede sine mænd at holde ham i lænker, og ikke kunde nogen udlænding komme ind til ham. Berøvet alt mærkede Erik nu, at hans liv var i største fare, og tog derfor sin tilflugt til snedige påfund. Han lod nemlig, som om han var syg, for ikke at blive ført til Konghelle[2]; og åbenlyst drak og spiste han intet. Desuden sendte han bud til sine venner i Danmark, med bøn om, at de vilde mindes hans store velgerninger imod dem og derfor hurtig befri ham fra den truende død; han opgav dem også et bestemt tidspunkt. Følgen heraf var, at de netop til den aftalte tid kom derop med et skib, tog Erik ombord, medens vagterne lå og sov en rus ud[3], og flygtede til Skåne med ham, kun ledsaget af dronningen og én terne[4].

Uagtet Skåningerne tidligere havde nægtet ham hjælp, modtog de ham nu alle éndrægtigt efter fælles råd, ret som slagne af anger, og sagde, at de vilde leve og dø med ham. Dengang var Asser ærkebisp; han var den første ærkebisp for Danmark, Sverige og Norge[5].

---

1) Genklang af skriftsteder, f. ex. Salme 15, 2.

2) Konghelle var en anselig handelsstad med en kongelig borg, ikke langt fra Götaelvens munding, tæt ved Hallands grænse.

3) Ifølge Sakse var det Eriks kapellan, der hjalp med til at drikke vagterne fulde. Erik sikkrede sig mod forfølgelse ved at bore huller i Magnus' skibe.

4) Eriks dronning var Malfrede, enke efter kong Sigurd Jorsalfarer, som han havde ægtet omtrent samtidig med, at Magnus Sigurdssøn ægtede hans broderdatter Kristina. Denne sidste blev snart efter forskudt af Magnus, der mistænkte hende for at have stået sin farbroder bi. — Erik sejlede først til Låland, hvor han lod Nils' jarl Ubbe hænge, og derfra til Skåne.

5) Asser var brodersøn af Erik Egodes dronning Bodil og tilhørte

Asser var en hæftig og pirrelig mand, ubehersket, uden fasthed: i rigets store forvirring stod han ikke som en mur for Israels hus[1], men vendte sig, hvorhen vinden blæste, ligesom et rør, der svajer for vinden[2]).

På den tid blev Lund efter Eriks befaling omgiven med en mur og en vold[3]. — Kong Nils udbød imidlertid leding over de ham underlagte lande[4], og gav med stor omsigt den befaling, at alle gode mænd[5] den 4de Juni skulde give møde ved Skåne; ved denne tid fejredes i det år den hellige Pinsefest[6]. Anden helligdag gik da mandskabet uforsigtigt i land, og uden at ordne deres sager forstandig; Erik kastede sig imod dem med sin hær[7] og tilføjede hele Danmark et ubeskriveligt og ubodeligt tab. Vé hint grufulde år og hin bitre dag, dødens dag, mørkets dag, fuld af jammer, tung af gråd! Vé hin dag, da Magnus dræbes, Danmarks blomst knækkes; han, den

---

således en meget anselig slægt. Han var bisp i Lund fra 1089, og viedes 1103 til nordisk ærkebisp af den pavelige legat Alberik, efter at Erik Egode havde sat oprettelsen af et nordisk ærkesæde igennem.

1) Jfr. Jer. 1, 18. Ezech. 2, 5.

2) Jfr. Matth. 11, 7. I disse ord udtrykker vor forfatter sin misbilligelse af, at Asser i den afgørende kamp stillede sig på Eriks side.

3) Erik ventede nemlig Nils' og Magnus' angreb den følgende sommer. — Byernes forsvarsværker spiller overhovedet en vis rolle i Eriks kampe.

4) Jylland og øerne.

5) Ordet »god« er vist brugt både i moralsk og i social betydning (betegnende de ansete, højtstående mænd i riget, stormændene).

6) Pinsedag var 1134 d. 3dje Juni, og Mandagen d. 4de stod slaget.

7) Udskibningen foregik ved Fotevig, ved Skånes Sydvest-spids. Erik kom sprængende med sit rytteri fra Lund og overraskede hæren ved udskibningen, hvorfor hans folk kunde anrette et forfærdeligt nederlag på modstanderne. Magnus var blandt de få, der søgte at forsvare sig, kæmpede mandelig, men blev tilsidst fældet.

skønneste blandt de unge, kæk og kraftig, en glad giver[1], forstandig, og en elsker af fasthed; Magnus dræbes, og med ham høvdinger[2] og 5 bisper, nemlig: Peder fra Roskilde, Thore fra Ribe, Ketil fra Vestervig[3], og Henrik, som var fordreven fra Sverige[4]. — Adelbert[5] fra Slesvig fik i kampen et uhelbredeligt sår, og levede knap halvandet år derefter. En sjette bisp, nemlig Eskil, havde Erik 2 år før denne kamp ladet dræbe i kirken, mens han forrettede morgengudstjænesten[6]; han var en såre skøn, forstandig og vellærd mand.

Da nu kong Nils så, at nogle fangedes, andre lemlæstedes, andre dræbtes, og atter andre druknede i vandet, fik han med nød og næppe fat på en hest og nåede ud til et skib tillige med Harald[7]. Da han dernæst kom over til Sælland, søgte han efter ævne at sætte mod i sine folk. Derefter drog han til Jylland og satte her Harald over halvdelen af riget, idet han hædrede ham med kongenavn[8]. Siden blev han skammelig svegen af Slesvigerne, skønt lejde var givet og bekræftet med éd, og troløst dræbt i staden Slesvig tillige med de stormænd, han endnu havde tilbage, den 25nde Juni i det

---

[1]) Jfr. 2 Kor. 9, 7.

[2]) Vi véd, at 2 kongeætlinge faldt i slaget, nemlig Henrik Skadelår og Magnus, søn af Harald Kesje.

[3]) Vestervig var endnu da bispesæde; få år efter flyttedes dette til Børglum, hvor et Præmonstratenser-kloster fandtes.

[4]) Henrik havde været bisp i Vesterås. Han skal have været dansk af fødsel. — Også Århusbispen Ulfkel må være falden i slaget. Dette store antal bisper, der falder på Nils' og Magnus' side, er ret mærkværdigt. Det viser, hvor nøje bisperne var knyttede til kongemagten; ja, bisperne går endog i kamp for den, skønt det egentlig ikke var dem tilladt at bære våben.

[5]) Han kaldes senere Adelbjørn, hvilket er navnets danske form.

[6]) Eskil dræbtes i hellig Margretes kirke ved Viborg 20. Octbr. 1132. Se ovenfor, s. 31, note 1.

[7]) Harald Kesje.

[8]) Nils har altså gjort Harald til sin medkonge.

nævnte år, i sin kongetids 31te år[1]. — Men Harald, som kendte hines svigefulde planer, og meget havde frarådet kongen at fæste lid til dem, foregav, at han skulde andensteds hen[2].

Da Erik hørte dette, drog han til Slesvig og gav borgerne rige gaver for den skændige udåd. Her[3] indsættes nu Eskil[4] til bisp i Roskilde i steden for Peder; Nothold[5] trænges ind i Thores sted i Ribe; Self[6] bliver Ketils efterfølger blandt Vendelboerne, og Illuge bliver Ulfkels eftermand i Århus. — Imidlertid dør den troløse Adelbjørn[7], Slesvigernes bisp, af sit nævnte sår, og efter ham indsættes Rike, Eriks kapellan[8].

Efter at have tilendebragt alt dette, drog Erik til Skåne og tilbragte Julen der. Harald opholdt sig imidlertid i Jylland og støttedes af såre mange Jyder. Da Erik hørte dette, kom han pludselig over til Sælland, og under stærk frost satte han i stor hast herfra over til Jylland på et skib; den følgende nat fangede han sin intet anende broder tillige med hans børn og hustru[9] i en by ved

¹) Nils havde betænkeligheder ved at drage ind i Knud hertugs gamle sæde; men disse blev overvundne, da der blev givet ham gisler, bl. a. selve Slesvigbispen. — Men, da han var kommen indenfor, lukkedes byportene. og gildeklokken kaldte medlemmerne af det gilde (édslag) sammen, som Knud hertug havde været oldermand for; derpå dræbtes Nils med sit følge af de ophidsede borgere.

²) Harald undgik derfor at dræbes sammen med Nils. Ifølge Sakse lod han sig nu hylde på Urnehoved ting i Sønderjylland.

³) Altså i Slesvig.

⁴) Den senere så berømte ærkebisp, brodersøn af Asser.

⁵) Peder Bodilsøns tidligere kapellan. Jfr. ovenfor s. 28.

⁶) Han kaldes andensteds Sylvester; han flyttede bispestolen til Børglum.

⁷) Grunden til, at Adelbjørn her kaldes troløs, er vel den, at hans tilslutning til Nils og Magnus har været mindre oprigtig mént.

⁸) Adelbjørn døde først 1135. — Som det vil ses, er det paa denne tid stadig kongen, der indsætter bisperne.

⁹) Harald Kesje var gift med Ragnhild, datter af den norske konge Magnus Barfod.

navn Skiping[1]; Erik lod ham dræbe af bødlerne, og hans hoved begravedes af sognemændene dér fra byen i den yderste afkrog af kirkegården[2]. Erik gjorde sig meget til af sin broders død; hans sønner lod han bringe til Skåne og holdt dem dér i lænker lige til Avgust måned. Da lagde han onde råd op med Skåningerne og sendte dem til en ø, som kaldes Suer[3], hvor han lod dem alle dræbe, og ligene kaste i én og samme grav. Deres navne er disse: Sivard, Erik, Sven, Nils, Harald, Benedict, Mistivint[4] og Knud. Men Olaf[5] havde, da hans fader og brødre fangedes, blandet sig mellem tiggerne og pilegrimene[6], og således lykkedes det ham, iført nogle af deres klæder, at slippe bort og nå over til Sveriges konge Sverker, hvem han bønfaldt om hjælp. Da denne havde fået hele begivenhedernes følge at høre: hvordan hans fader og brødre var blevne dræbte, så antog han sig Olaf, i det håb, at der kunde komme noget godt ud af ham, og gav ham med stor velvilje i alle Eriks dage en del af sit rige til underhold[7]. — Bjørn og Erik Diakon[8] havde Erik ét år før faderens død ladet drukne ved den borg, der ligger ved indløbet til Slesvig[9]. Den tolvte søn Magnus var

---

[1]) Skibet i Tørrild herred, Vest for Vejle, i hvis nærhed lå en gammel kongsgård, Haraldskær.

[2]) Dette skete altså i begyndelsen af 1135.

[3]) Navnet må vist være forvansket; hvilken ø der menes, er tvivlsomt (Sejerø?).

[4]) Slavisk navn. Måske har én af Haralds talrige friller været af slavisk herkomst.

[5]) En niende søn af Harald.

[6]) Disse opholdt sig sandsynligvis i et andet hus dér på gården. Også ifølge andre kilder undslap Olaf ved list (i kvindeklæder).

[7]) Olaf kæmpede senere, med svensk hjælp, mod Erik Lam.

[8]) 2 andre sønner af Harald Kesje; Erik Diakon må have tilhørt præstestanden.

[9]) Hermed menes måske kastellet Kil ved Mysunde; nærmere ved Slesvig lå Jørgensborg. Ifølge Sakse var Bjørn (med tilnavnet Jernside) og Erik gåede over til Erik Emune; men denne mis-

falden i slaget i Skåne[1] sammen med kong Nils' søn Magnus. Alle disse var Haralds sønner, og alle reves de bort af en tidlig død. — Alene Olaf er tilbage, et uhyre med mange hoveder[2].

Imidlertid dør ærkebisp Asser af Lund den 13de Maj, og jordes i hellig Lavrentius' kirke[3].

Erik bar sig i alle ting ad, som om han var kejser; han ryddede alle hindringer af vejen og tålte ingen ligemand, endsige overmand; overmodig, opblæst, stor i ondskab, skrækkelig i al sin færd, fór han frem som et lyn, røvede trods gråd og suk fra folk, som han kunde tænke ejede noget, og fordelte det ranede gods blandt griske og skadefro mennesker[4]. — Således var Eriks liv, således hans optræden, således hans indgang; men lad os nu se på, hvilken udgang han fik.

Da han engang mødte på et ting i nærheden af Ribe[5], så rejste sig en mand ved navn Plog (på Latin *aratrum*)[6], og strakte den intet anende konge til jorden ved et dødeligt sår; Plog var en hæslig, lavstammet mand,

---

tænkte dem dog for at stå i forbindelse med faderen, lod dem fængsle og sætte i den nævnte borg, samt endelig drukne.

¹) Slaget ved Fotevig 1134.

²) Jfr. Horats' Epistler I, 1, 76. — Olaf kæmpede senere med Erik Lam og dræbte bl. a. Roskildebispen Rike, men blev slagen gentagne gange og dræbt 1143.

³) Asser døde ikke d. 13de, men d. 5te Maj, 1137. — Lavrentiuskirken i Lund var grundlagt af Asser, men fuldførtes først af Eskil.

⁴) Denne skildring af Erik Emune er naturligvis i høj grad overdreven. Men at Erik virkelig var grusom og hensynsløs, derom vidner noksom hans adfærd mod broderen og hans børn. — Sakse siger, at han var »en skræk for de store, men elsket af de små«.

⁵) Ifølge Sven Aggesøn var det Urnehoved ting i Sønderjylland, men det er ret tvivlsomt, om ovenstående udtryk kan forenes med denne efterretning.

⁶) *Aratrum* betyder på Latin en plov.

der af egen kraft intet udrettede, men Herren var i ploven[1] og i lansen, ligesom Herren var i slyngen og i stenen[2].

Da Erik nu var død således og jordet i Ribe, kom landets stormænd sammen og valgte Erik den 3dje til konge, en søstersøn af den nævnte Erik[3]. Han var en énfoldig mand, mere end det stemmede med hans kongelige værdighed; han var uden fasthed i alle sine veje, og en tilintetgørelse både af kongedømmet og af præsteskabet[4].

På den tid opstod der en hæftig strid mellem bispen i Slesvig, Rike, og bispen i Roskilde, Eskil, om ærkebispedømmet i Lund[5]. Denne kamp fik dog den ærværdige Peder Bodilsøn[6] stanset ved sit vise råd og sin snilde kløgt, og forligte dem på det vilkår, at Eskil skulde have ærkebispedømmet. Uagtet Rike var valgt af det skånske præsteskab og folk[7], fulgte han dog den nævnte

---

[1]) Hentydning til Plogs navn.

[2]) Nemlig da David dræbte Goliath; jfr. 1. Sam. 17, 49—50. Erik dræbtes 17. Sept. 1137. — Ifølge Sakse hørte Plog til Vederlaget. Da Erik dræbtes, flygtede hans mænd undtagen hans søstersøn Erik Håkonsøn, som blev konge efter ham. Plog slap uskadt bort fra tinget.

[3]) Rigsforsamlingen på Isøre hørte nemlig op under borgerkrigens uroligheder. — Erik var søn af Erik Egodes datter Ragnhild, der var gift med høvdingen Håkon den Norske. Erik valgtes, fordi Sven Eriksøn, Magnus Nilssøn, og Valdemar Knudsøn endnu var børn på den tid.

[4]) Erik fik tilnavnet Lam eller Spag; han var personlig tapper, men viste liden styreævne, også ifølge andre kilder.

[5]) Erik Emune havde af fjendskab mod Eskil tvunget Lunds domkapitel til at vælge Rike til ærkebisp efter Asser; men straks efter Eriks drab gjorde Lundekannikerne uden videre valget om, skønt dette stred mod de kanoniske regler, og valgte Eskil. Heraf opstod striden.

[6]) Den førnævnte sællandske stormand, som døde c. 1142.

[7]) Det kanoniske valg gik således for sig, at domkapitlet valgte bispen, og folket samtykkede deri.

Peders råd, undgik kiv og krig og bemægtigede sig bispedømmet i Roskilde, trods klerkes og lægmænds indsigelser[1].

---

[1]) Med denne bemærkning, som viser forfatterens uvilje mod hans ny bisp, slutter han sin krønike brat. Rike dræbtes, som nævnt, nogle år efter (1142?) af Olaf, og før denne tid må krøniken antages at være afsluttet.

Om det følgende stykke, krønikens fortsættelse, henvises til indledningen. De sætninger, der er optagne ordret enten fra Knud hertugs levned, eller fra den i indledningen nævnte lille krønike, er trykte med mindre typer.

Krønikens fortsættelse.

Efter at have tilvejebragt den sikreste fred i sit fædreland, nedlagde kong Erik i sit 10ende år kongeværdigheden, gik i kloster, modtog munkekutten og bød fro farvel til jordens jammer[1]; dernæst hensov han ved et saligt endeligt i Herren[2].

Efter hans død kom Jyderne sammen og valgte Knud, søn af Magnus Nilssøn. Men Skåningerne valgte Sven, Erik Emunes[3] søn, og satte ham til konge over sig. Deraf blev følgen en lang 12 års[4] kamp mellem Sven og Knud. Da nemlig Sven fik riget, forsvandt freden, oprør opstod, og den indre uro kaldte selv fredelige folk til kamp.

Endelig, i det 10ende år[5] kom alle Daner sammen, virkede for fred og valgte 2 til konger: Knud, som før var valgt af Jyderne, og Valdemar, søn af den hellige Knud hertug og martyr[6]. Sven blev forjagen fra Danmark

---

[1]) Bogstavrimene i nogle af krønikens sætninger er de fleste steder søgt gengivne.

[2]) 1146 trådte Erik Lam ind i Knudsklostret i Odense og døde samme år. — Den lille krønike, som fortsættelsens forfatter her skriver ud af, siger om Erik — i skarp modstrid med selve Roskildekrønikens ord — at han styrede Danmark med stor forstand.

[3]) Her i fortsættelsen møder vi for første gang det tilnavn, som selve krønikens forfatter mindst af alt vilde tillægge Erik: Emune, den mindeværdige, berømmelige.

[4]) Dette tal er lidt for højt.

[5]) I virkeligheden fandt de følgende begivenheder sted år 1154.

[6]) Denne fremstilling er ikke ganke korrekt. — Knud havde tidligere gentagne gange kæmpet uheldig mod Sven og var bleven

og flygtede til Saksen, til sin svigerfader, Saksens hertug[1], som han opholdt sig hos i omtrent 3 år, langt fra riget. Endelig i det 3dje år[2] fór han under skin af fred hjem til fædrelandet. Da kom Sven, Knud og Valdemar sammen, efter gensidig at have givet gidsler, virkede efter forstandige folks råd for fred, og stræbte at stanse spliden i staten. Frænderne sluttede da følgende forlig: at Danmark skulde deles, og hver af dem frit råde over en tredjedel[3]. Det var et forrædersk forlig og en falsk fred, som da sluttedes. Ti da de derefter samledes i Roskilde, blev Knud og hans frænde Konstantin skammelig myrdede af Sven, den 9ende Avgust. Valdemar undslap, dog hårdt såret; han flygtede til Jylland og bad Jyderne om hjælp. Sven drog efter ham, kæmpede på Gradehede med ham, men tabte efter Guds vilje slaget og bukkede ynkelig under; han fik således den død, som han ved sine rænker havde gjort sig fortjænt til. — Hans lig jordedes i landsbyens kirke[4].

Herefter blev den berømmelige Valdemar, søn af den hellige Knud hertug og martyr, der atter var en søn af Erik den gode, sat på thronen af alle Danmarks bedste mænd[5], salvet til konge af ærkebisp Eskil, iført purpuret, højtidelig kronet, og med hæder sat på rigets kongestol, i

---

fordreven; men Sven gjorde sig snart forhadt ved overmod; Valdemar nærmede sig da til Knud (han stod tidligere på Svens side), og disse 2 udråbtes 1154 til konger af Jyderne. Da de derpå med jydske stridskræfter sejlede over til Sælland, svigtedes Sven af sine folk og måtte flygte.

1) Det var ikke Saksens hertug, men markgrev Konrad af Meissen, der var Svens svigerfader, og til hvem han flygtede.

2) Nemlig 1157.

3) Sven drog med en vendisk flåde til Fyn og mødtes i Odense med Valdemar, sommeren 1157. Kort efter mødtes alle 3 konger (og stormændene) på Låland; her sluttedes forlig, og Valdemar delte Danmark i 3 dele, af hvilke han selv tog Jylland, medens Sven valgte Skåne, og Knud altså fik øerne.

4) Rettere i nærheden af drabsstedet i et lille kapel, hvis tomt i vore dage er bleven mærket med en stenstøtte.

5) Hermed menes stormændene.

året 1157 efter Herrens byrd[1]. Han styrede i 26 år[2] Daneriget med ære. Ti hedningerne førte han til tro, de troende til fred, de fredelige til tryghed; had vendte han til kærlighed, smærte til fryd, krig til fred, og nød til velstand.

Efter ham fulgte hans søn Knud, og efter Knud er dennes broder Valdemar kommen på thronen[3].

---

[1]) Denne efterretning om Valdemars højtidelige kroning findes kun her og må sikkert være fejlagtig, ligesom adskillige andre af vor fortsættelses selvstændige efterretninger (jfr. ovenfor). I virkeligheden fandt den første højtidelige danske kongekroning sted 1170, da Eskil kronede Valdemars lille søn Knud, samtidig med Knud hertugs skrinlæggelse. — Måske er efterretningen snarest en genklang af Valdemar Sejrs højtidelige kroning 1204.

[2]) Rettere: i 25 år.

[3]) Hermed slutter fortsættelsen, og den må derfor antages at være forfattet under Valdemar Sejr.